

5.2.2025

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus

Asia: Tekoäly varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa – lainsäädäntö ja suositukset

Viite: Lausuntopyyntönnö 17.1.2025 dnro OPH-6433-2024

OAJ kiittää mahdollisuudesta lausua koskien luonnosta tekoälysuosituksiksi.

1 Miten hyvin suositukset ohjaavat koulutuksen järjestäjiä ja opetushenkilöstöä tekoälyn käytössä ja hyödyntämisessä?

Tekoälysuositusten luonnoksen tässä osassa on kattavasti kuvattu ne lainsäädännön velvoitteet, jotka koulutuksen järjestäjien ja niiden henkilöstön on otettava huomioon otettaessa käyttöön tekoälyjärjestelmiä. Jo tällaisena listauksena luonnos on tarpeellinen.

Erityisesti kiitämme selkeää erottelua koulutuksen järjestäjän ja henkilöstön velvoitteiden ja suositusten välillä. Koulutuksen järjestäjän vastuulla on varmistaa tekoälyjärjestelmien turvallisuus ja lainmukaisuus ja on kannatettava periaate, että henkilöstö käyttää vain näitä järjestelmiä kasvatuksessa, opetuksessa ja koulutuksessa. Tällöin vastuu järjestelmistä on järjestäjällä.

Suosituksissa korostetaan aivan oikein, että tekoälyn (opetus)käytön on oltava pedagogisesti perusteltua ja edistettävä opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteiden mukaisia tavoitteita. On kuitenkin huomattava, että mainitut perusteet on laadittu kaikelta osin ennen tekoälyn valtavirtaistumista ja siksi niiden kirjaukset ovat hyvin yleisluontoisia. Siksi tätä on tuettava tukimateriaalilla ja toisaalta huomioitava mainittuja suunnitelmia uudistettaessa. Opetus kuitenkin järjestetään opetussuunnitelmien vaatimusten mukaan.

Suosituksiset antavat myös hyvät lähtökohdat tekoälyn käytön riskeistä (mm. toiminnan riippuvuus järjestelmästä) ja vastuullisuudesta käytävään keskusteluun. On kuitenkin korostettava, että tämän keskustelun käyminen vaatii osaamista ja tekoälyymmärrystä. Kiitämme erityisesti periaatetta, jonka mukaan käytettyjen järjestelmien on tuotettava lisäarvoa opettajille ja oppijoille sekä tuettava oppimista, osaamista ja kehittymistä. Tekoälyä ei ole tarkoitus hyödyntää itsetarkoituksena.

5.2.2025

2 Minkälaisia mahdollisia muutoksia ehdotatte suosituksiin?

Niin velvoitteiden kuin suositustenkin osalta tulisi tarkastella erikseen tekoälyn käyttöä hallinnossa tai opetuksen taustatyössä (suunnittelussa, valmistelussa, arvioinnissa jne.) ja toisaalta opetuksessa/opiskelussa. On aivan eri asia suunnitella ja ohjeistaa tekoälyjärjestelmän käyttöä henkilöstön ja oppijoiden osalta.

Samoin myös tekoälyjärjestelmiin liittyvää koulutusta tulisi käsitellä erikseen henkilöstön ja oppijoiden osalta. Koulutuksen järjestäjän velvollisuus on tarjota tarvittava koulutus henkilöstölleen käytössä oleviin tai käyttöön tuleviin järjestelmiin, toki tekoälyn hyödyntämistä vastuullisesti on tarpeen myös oppijoiden oppimistavoitteissa käsitellä. Koulutusvastuu on henkilöstön osalta koulutuksen järjestäjällä, kuten järjestäjää koskevissa suosituksissa on esitetty. Opetushenkilöstö vastaa oppijoiden koulutuksesta, mutta henkilöstön koulutuksesta vastaa koulutuksen järjestäjä, mikä on selkeytettävä 2.2 kohdan 5. suosituksessa.

Suosituksen mukaan oppijaa ei voi velvoittaa rekisteröitymään järjestelmään, joka ei ole koulutuksen järjestäjän tarjoama. Tämä tulisi laajentaa koskemaan myös henkilöstöä, jota ei myöskään voi tällaiseen velvoittaa.

Velvoitteissa tuodaan esille, ettei oppijaan liittyviä tietoja tule käyttää esimerkiksi ulkopuolisen tahon tekoälymallien kehittämiseen. Tämä on suosituksissa myös laajennettava koskemaan henkilöstöön liittyviä tietoja.

Tekijänoikeuksia ja tekoälyn käytön avoimuutta koskevia suosituksia tulisi täsmentää. On aivan oikea periaate, että tekoälyn hyödyntämisestä kerrotaan avoimesti, mutta linjausta tulisi täsmentää. Nykyisellään suositus on kategorinen ja tekoälyn käytöstä on aina ilmoitettava. Näin on tarpeenkin toimia, mikäli tekoälyn merkitys on ollut prosessissa todellinen, eikä vain teknisluonteinen tai vähäinen. Suositusta tulisi täsmentää, koska kategorisen linjan noudattaminen voi olla tekniikan sulautuessa erilaisiin ohjelmiin hyvinkin vaikeaa (esim. toimisto-ohjelmien automaattinen oikoluku tms.).

3 Mitä muita huomioita teitte suosituksista?

Tekoälyn hyödyntämiseen liittyvät vastuut ja velvoitteet on kuvattu kattavasti näissä suosituksissa. Kaikkien näiden velvoitteiden täyttäminen edellyttää koulutuksen järjestäjiltä ja niiden henkilöstöltä merkittävää osaamista, jollaista ei varmasti vielä kaikilla koulutuksen järjestäjillä ole. Näiden suositusten tueksi on vielä suuri tarve koulutukselle ja selkeyttävälle tuki- ja ohjemateriaalille.

Tämä tukimateriaalin tarve koskee kattavasti koko esityksenä olevaa luonnosta. Tarkoituksenmukaista olisi, että näitä suosituksia avattaisiin tukimateriaalissa vielä täsmällisemmillä esimerkeillä. Jo suosituksissa näitä esimerkkejä voisi olla enemmän. (Oppilaitoksissa käytettävä tekijänoikeuksien suojaama oppimateriaali on syytä mainita esimerkkinä puhuttaessa tekoälyn kouluttamiseen liittyvistä rajoituksista.) Koulutuksen järjestäjän linjauksiksi tekoälyn käytöstä opetuksessa olisi

5.2.2025

tarkoituksenmukaista laatia tukimateriaaliin malliohjeet. Näiden nojalla opettajienkin on ohjeistettava ja sovittava käytön periaatteista oppijoita.

On vaativa tehtävä, etenkin pienille koulutuksen järjestäjille, varmistaa, että käyttöönotettavat järjestelmät varmasti vastaavat ominaisuuksiltaan kaikkia tässä lueteltuja vaatimuksia. Pohdittavaksi on otettava, olisiko mahdollista kehittää sertifiointia, joka auttaisi tarkoituksen- ja säädöstenmukaisten järjestelmien hankinnassa.

4 Yhteenveto lausunnon keskeisistä sisällöistä.

- Suositukset ovat tarpeellinen tuki tekoälyjärjestelmien hyödyntämiseen. Jotta koulutuksen järjestäjät ja niiden henkilöstö kykenevät täyttämään suosituksissa listatut velvoitteet, on suosituksia vielä täydennettävä esimerkeillä ja niiden lisäksi annettavalla tukimateriaalilla.
- Erityisesti huomiota on kiinnitettävä henkilöstön täydennyskoulutukseen, joka on koulutuksen järjestäjän vastuu.
- Suosituksissa tulisi käsitellä erikseen henkilöstön tekoälyjärjestelmien käyttöä sekä järjestelmien käyttöä itse opetuksessa tai oppijoiden osalta.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
koulutuspolitiikan johtaja

Jaakko Salo
koulutuspolitiikan päällikkö